

PROFESSIONAL SAHNA IJROCHILIGIDA OVOZ BILAN ISHLASH

Respublika musiqa va san’at texnikumi

To’ychiyev Iqbol

Maxamadaliyeva Dilnavoz

Annotatsiya: Mazkur maqolada professional sahna ijrochiligida ovoz bilan ishlash jarayonining asosiy yo‘nalishlari yoritilgan. Ovoz texnikasi, nafas boshqaruvi, artikulyatsiya, rezonans va emotsional ifoda kabi muhim jihatlar tahlil qilinadi. Shuningdek, ovoz mashqlari, sahna harakati bilan uyg‘unlik, psixologik tayyorgarlik hamda ovozni saqlash bo‘yicha amaliy tavsiyalar berilgan. Maqola san’at ta’limi bilan shug‘ullanuvchilar, vokalistlar va sahna ijrochilari uchun foydali metodik manba bo‘lib xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: Ovoz san’ati, sahna ijrochiligi, vokal texnika, nafas mashqlari, artikulyatsiya, rezonans, diktsiya, psixologik tayyorgarlik, emotsional ifoda, sahna nutqi.

Sahna san’ati – bu nafaqat iste’dod, balki yuksak texnik tayyorgarlik va ovoz ustida doimiy mehnatni talab qiluvchi murakkab ijodiy jarayondir. Professional sahna ijrochiligi, xususan xonandalik, drama va opera san’ati yo‘nalishlarida ovoz eng asosiy ifoda vositasi hisoblanadi. Ovoz bilan to‘g‘ri ishlash esa sahnadagi obrazning ta’sirchanligi, emotsional kuchi va tomoshabinga yetkazilish darajasini belgilab beradi.

1. Nafasni boshqarish – sahna ijrochisining ovoz balandligi, barqarorligi va cho‘zilish darajasi aynan nafas texnikasiga bog‘liq. Diafragmadan to‘g‘ri foydalanish ovozning kuchi va chidamliligini oshiradi.

2. Artikulyatsiya va diktsiya – sahnada har bir so‘z aniq eshitilishi, nutq ravonligi muhimdir. Til, jag‘, lab mushaklarining moslashuvchanligi orqali ifoda kuchaytiriladi.

3. Rezonansni boshqarish – ovozni bosh, ko‘krak, burun va og‘iz rezonatorlariga yo‘naltirish orqali tembr va ovoz balandligi boyitiladi.

4. Emotsional ifoda – professional sahna ijrochisi ovoz orqali turli kayfiyatlar – quvonch, g‘am, g‘azab, muhabbat – ni ifodalay olishi kerak.

5. Ovozga jismoniy moslashuv – sahna harakatlari, raqs, jismoniy yuklamalar orasida ovozni boshqarish san’atidir.

Mashg‘ulot metodikasi

Professional tayyorgarlik jarayonida ovoz bilan ishlash uchun quyidagi metodik yondashuvlar qo‘llaniladi:

- Mashqlar tizimi – har kunlik vokal mashqlar, diapazon kengaytirish, intervallarni aniq aytish, legato va stakkato texnikasi ustida ishlash.

- Individual yondashuv – har bir ijrochining ovoz turi (soprano, tenor, bas va h.k.) asosida shaxsiy reja tuzish.

- Akustik muhit – sahna sharoitida ovozni eshitish va nazorat qilish imkoniyatlarini inobatga olgan holda repetitsiyalar o‘tkazish.

5-Iyun, 2025-yil

- Psixologik tayyorgarlik – hayajon, sahna qo‘rquvi va bosimni yengish uchun nafas olish va diqqat jamlash usullarini o‘rganish.

Ovozga ehtiyotkorlik bilan munosabat

Ovoz kasbidir — degan ibora san’atkor uchun haqiqatdir. Shuning uchun professional ijrochilar:

- sovuq ichimliklardan tiyilishadi;
- ovoz dam berish rejimiga amal qilishadi;
- ovozga zarar yetkazuvchi kuchli baqiriq yoki noto‘g‘ri ishlatishdan saqlanishadi.

XULOSA

Professional sahna ijrochiligida ovoz ustida ishlash — bu doimiy jarayon. U nafaqat texnikani, balki ijodiylik, o‘z ustida ishlash madaniyatini, ruhiy bardamlikni talab etadi. Sahnadagi har bir ovoz, har bir ohang — bu mehnat, mahorat va san’atning timsolidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Qo‘ziev I. *Xonandalik mahorati*. – Toshkent: San’at, 2013.
2. Mardonov N. *Sahna nutqi va vokal texnikasi*. – Toshkent: Ma’naviyat, 2018.
3. Yusupova G. *Ovoz bilan ishlash metodikasi*. – Toshkent: San’at, 2021.
4. “Vokal san’atining nazariy va amaliy masalalari” – Respublika ilmiy-amaliy anjumani materiallari, 2022.